תלמוד ירושלמי מכות

תלמוד ירושלמי

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015, ברישיון CC BY.
geulaquiz.com

פרק א

א **משנה:** כֵּיצַד הָעֵדִים נַעֲשִׂים זוֹמְמִין מְעִידִים אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה אֵין אוֹמְרִין יֵיעָשֶׂה זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה תַּחְתָּיו אֶלָּא לוֹקֶה אַרְבָּעִים. מְעִידִים אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיָּיב גָּלוּת. אֵין אוֹמְרִים יִגָּלֶה זֶה תַּחְתָּיו אֶלָּא לוֹקֶה אַרְבָּעִים. מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁגֵּירַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלֹא נָתַן לָהּ כְּתוּבָּתָהּ וַהֲלֹא בֵּין הַיּוֹם וּבֵין לְמָחָר סוֹפוֹ לִיתֵּן לָהּ כְּתוּבָּתָהּ. אֶלָּא אוֹמְדִים כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִיתֵּן בִּכְתוּבָּתָהּ שֶׁל זוֹ שֶׁאִם נִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה וְאִם מֵתָה יִירָשֶׁנָּה בַּעְלָהּ.

הלכה: כֵּיצַד הָעֵדִים נַעֲשִׂין זוֹמְמִין כול׳. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה. הַפֹּל הָיָה בִכְלָל לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר. יָצָא וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו. אֶת שֶׁאַתְּ יָכוֹל לְקַיֵּים בּוֹ וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם וגו׳ אַתְּ מְקַיֵּים בּוֹ (לֹא תַעֲנֶה) [וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת]. וְאֶת שֶׁאֵין אַתְּ יָכוֹל לְקַיֵּים בּוֹ וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו (אֵין) אַתְּ מְקַיֵּים בּוֹ לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ. דָּבָר אַחֵר. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ. לֹא לְזַרְעוֹ.

רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ. שְׁנֵי דְבָרִים מְסוּרִין לְבֵית דִּין אַתְּ תּוֹפֵשׂ אֶחָד מֵהֶן. יָצָא דָּבָר שֶׁהוּא מָסוּר לַשָּׁמַיִם.

כָּתוּב וְלֹא יַחֵל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו. אֵין לִי אֶלָּא זֶרַע שֶׁהוּא מִתְחַלֵּל. הִיא עַצְמָהּ מְנַיִן. וְדִין הוּא. מָה אִם הַזֶּרַע שֶׁלֹּא עָבַר עֲבֵירָה הֲרֵי הוּא מִתְחַלֵּל. הִיא שֶׁעָבְרָה עֲבֵירָה אֵינוֹ דִין שֶׁתִּתְחַלֵּל. הוּא עַצְמוֹ יוֹכִיחַ. שֶׁעָבַר עֲבֵירָה וְאֵינוֹ מִתְחַלֵּל. לֹא. אִם אָמַרְתָּה בְאִישׁ שֶׁאֵינוֹ מִתְחַלֵּל בְּכָל מָקוֹם תֹּאמַר בְּאִשָּׁה שֶׁהִיא מִתְחַלֶּלֶת בְּכָל מָקוֹם. הוֹאִיל וְהִיא מִתְחַלֶּלֶת בְּכָל מָקוֹם דִּין הוּא שֶׁתִּתְחַלֵּל. וְאִם נַפְשָׁךְ לוֹמַר. לֹא יָחוֹל וְלֹא יְחַלֵּל. אַף מִי שֶׁהָיָה כָּשֵׁר וְנִתְחַלֵּל.

בַּר פְּדָיָה אָמַר. הַמְחַלֵּל לֹא נִתְחַלֵּל הֵיאַךְ זֶה מִתְחַלֵּל.

עֵדִים שֶׁנִּזְדַּמְּמוּ. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. שֶׁקֶר שֶׁקֶר. עֵדִים שֶׁנִּזְדַּמְּמוּ וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּקְּרוּ. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. שֶׁקֶר שֶׁקֶר. רִבִּי לְעָזָר אָמַר. רָשָׁע רָשָׁע. נֶאֱמַר רָשָׁע בִּמְחוּיְבֵי מִיתוֹת וְנֶאֱמַר רָשָׁע בִּמְחוּיְבֵי מַכּוֹת. מַה רָשָׁע שֶׁנֶּאֱמַר בִּמְחוּיְבֵי מִיתוֹת אֵין מָמוֹן אֶצֶל מִיתָה. אַף רָשָׁע שֶׁנֶּאֱמַר בִּמְחוּיְבֵי מַכּוֹת אֵין מָמוֹן אֶצֶל מַכּוֹת.

בַּר פְּדָיָה אָמַר. הוּא יָנוּס לֹא זוֹמְמָיו.

וְאֵין מְשַׁלְּמִין כָּל הַכְּתוּבָּה אֲבָל מְשַׁלְּמִין הֵן טוֹבַת הֲנָיָה כְּתוּבָּה. כֵּיצַד. אוֹמְרִים כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִיתֵּן בִּכְתוּבָּתָהּ שֶׁלָּזוֹ שֶׁמָּא תָּמוּת בְּחַיֵּי בַעְלָהּ וְיִירָשֶׁנָּה בַעְלָהּ אוֹ שֶׁמָּא יָמוּת בַּעְלָהּ בְּחַיֶּיהָ וְיִרַשׁ הֶלָהּ אֶת כְּתוּבָּתָהּ. לְפִיכָךְ הוּא מְשַׁלֵּם.

ב **משנה:** מְעִידִים אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיָּיב לַחֲבֵרוֹ אֶלֶף זוּז עַל מְנָת לִיתְּנָם מִכָּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וְהוּא אוֹמֵר מִכָּן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים אוֹמֵד כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִיתֵּן וְיִהְיוּ אֶלֶף זוּז בְּיָדוֹ בֵּין לִיתְּנָה מִכָּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם בֵּין לִיתְּנָם מִכָּן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים: מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיָּיב לַחֲבֵרוֹ מָאתַיִם זוּז וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין לוֹקִין וּמְשַׁלְּמִין שֶׁלֹּא הַשֵּׁם הַמְבִיאוֹ לִידֵי מַכּוֹת מְבִיאוֹ לִידֵי תַּשְׁלוּמִין דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל הַמְשַׁלֵּם אֵינוֹ לוֹקֶה: מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיָּיב מַלְקוּת אַרְבָּעִים וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין לוֹקִים מְשׁוּנִים מִשּׁוּם לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר וּמִשּׁוּם וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינָן לוֹקִין אֶלָּא אַרְבָּעִים. מְשַׁלְּשִׁים בַּמָּמוֹן וְאֵין מְשַׁלְּשִׁים בַּמַּכּוֹת. כֵּיצַד הֵעִידוּהוּ שֶׁהוּא חַיָּיב לַחֲבֵרוֹ מָאתַיִם זוּז וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶם. הֵעִידוּהוּ שֶׁהוּא חַיָּיב מַלְקוּת אַרְבָּעִים וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לוֹקֶה אַרְבָּעִים:

הלכה: מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי כול׳. מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי כול׳. מְשַׁלְּשִׁין בַּמָּמוֹן כול׳. רִבִּי בָּא בַּר מָמָל רַב עַמְרָם רַב מַתְּנָה בְּשֵׁם רַב. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְתוֹבְעוֹ הַשְׁבִיעִית מְשַׁמְּטָתוֹ. וְהָא תַנִּינָן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וְחִילְּקָהּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וָמַר רִבִּי לָעְזָר. רִבִּי יְהוּדָה הִיא. וְרָאוּי הוּא לְתוֹבְעוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. כַּיי דָמַר רִבִּי בָּא בְּשֵׁם רִבִּי זְעִירָא. מִכְּיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְתוֹבְעוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַאֲמִינוֹ. וְכִיוָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַאֲמִינוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִיתֵּן לוֹ מָעוֹת. וְכָאן הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לִיתֵּן לוֹ מָעוֹת וְלֹא נָתַן נַעֲשֵׂית הֶרְאשׁוֹנָה מִלְוָה.

רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בּוּן בְּשֵׁם רַב. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תַשְׁמִיטֶינּוּ שְׁמִיטָּה אֵין הַשְׁבִיעִית מְשַׁמְּטָתוֹ. וְהָא תַנִּינָן. בֵּין נוֹתְנָן מִיכָּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם בֵּין נוֹתְנָן מִיכָּן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים בְּלֹא שְׁמִיטָּה. רִבִּי הוּנָא אָמַר. אִיתְפַּלְגוֹן רַב נַחְמָן וְרַב שֵׁשֶׁת. חַד אָמַר. בְּמַלְוֶה עַל הַמִּשְׁכּוֹן. וְחָרָנָה אָמַר. בְּכוֹתֵב לוֹ פְּרוֹזְבּוֹל.

תַּנֵּי. שְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא אַיְתִי. מָהוּ שְׁלֹשִׁים [יוֹם] לֹא אַיְתִי. שְׁמוּאֵל אָמַר. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ סְתָם אֵינוֹ רַשַּׁאי לְתוֹבְעוֹ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. עָאַל רִבִּי יְהוּדָה וָמַר טַעֲמָא. קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְׁמִיטָּה. לֹא הִיא שְׁנַת הַשֶּׁבַע הִיא שְׁנַת הַשְׁמִיטָּה. וּמַה תַלְמוּד לוֹמַר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְׁמִיטָּה. שֶׁלֹּא תֹאמַר. כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם אֵין רַשַּׁאי לְתוֹבְעוֹ. לְאַחַר ל׳ יוֹם כְּהַשְׁמֵט כְּסָפִים הוּא לֹא יִגְבֶּנּוּ. לְפוּם כֵּן צָרַךְ מֵימַר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְׁמִיטָּה. וְלֹא כֵן אָמַר רִבִּי בָּא בַּר מָמָל רַב עַמְרָם רַב מַתְּנָה בְּשֵׁם רַב. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְתוֹבְעוֹ הַשְׁבִיעִית מְשַׁמְּטָתוֹ. אַשְׁכַּח תַּנֵּי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל. קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת

הַשְּׁמִיטָה. לֹא הִיא שְׁנַת הַשֶּׁבַע הִיא שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה. וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר קָרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה. שֶׁלֹּא תֹאמַר. כָּל שֵׁשׁ שָׁנִים כַּרְמוֹ לְפָנָיו שָׁדֵהוּ לְפָנָיו וּלְאַחַר שֵׁשׁ שָׁנִים בְּהַשְׁמֵט כְּסָפִים הוּא לֹא יִגְבֶּנּוּ. לְפוּם כֵּן צָרַךְ מֵימַר קָרְבָּה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה.

ג משנה: אֵין הָעֵדִים נַעֲשִׂים זוֹמְמִים עַד שֶׁיָּזוֹמוּ אֶת עַצְמָן. כֵּיצַד אָמְרוּ מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ אָמְרוּ לָהֶן הֵיאַךְ אַתֶּם מְעִידִים שֶׁהֲרֵי הַנֶּהֱרָג הַזֶּה אוֹ הַהוֹרֵג הַזֶּה עִמָּנוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אֵין אֵילּוּ זוֹמְמִין. אֲבָל אָמְרוּ לָהֶן הֵיאַךְ אַתֶּם מְעִידִין שֶׁהֲרֵי אַתֶּם הֱיִיתֶם עִמָּנוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אֵילּוּ זוֹמְמִין וְנֶהֱרָגִין עַל פִּיהֶן: בָּאוּ אֲחֵרִים וְהִזִּימוּם בָּאוּ אֲחֵרִים וְהִזִּימוּם אֲפִילּוּ מֵאָה כּוּלָּם יֵיהָרְגוּ. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר. אִיסְטִיסִית הִיא זוֹ אֵינָהּ נֶהֱרֶגֶת אֶלָּא כַּת הָרִאשׁוֹנָה בִּלְבַד:

הלכה: אֵין הָעֵדִים נַעֲשִׂין זוֹמְמִין כול׳. רִבִּי בָּא בַּר מָמָל. וְהוּא שֶׁנֶּהֱרַג. אֲבָל אִם לֹא נֶהֱרַג לֹא. הָדָא הִיא דְתַנִּינָן. אֵינָהּ נֶהֱרֶגֶת אֶלָּא כַּת הָרִאשׁוֹנָה בִּלְבַד:

רִבִּי בּוּן בַּר חִייָה בְּעָא קוֹמֵי רִבִּי זְעִירָא. הָיוּ עוֹמְדִין וּמְעִידִין עָלָיו שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּלוּד. בָּאוּ אֲחֵרִים וְאָמְרוּ לָהֶן. הֵיאַךְ אַתֶּם מְעִידִין שֶׁהֲרֵי אַתֶּם הֱיִיתֶם עִמָּנוּ בַּחַמְשָׁה בַחוֹדֶשׁ בְּקֵיסָרִי. וּבָאוּ אֲחֵרִים וְאָמְרוּ לָהֶן. הֵיאַךְ אַתֶּם מְעִידִין שֶׁהֲרֵי אַתֶּם הֱיִיתֶם עִמָּנוּ בָּעֲשָׂרָה בַחוֹדֶשׁ בְּצִיפּוֹרִי. הַהוֹרֵג אֵינוֹ נֶהֱרָג שְׁמָא עֵדִים זוֹמְמִין הֵן. וְהָעֵדִים אֵינָן נֶהֱרָגִין שְׁמָא אֱמֶת אָמְרוּ.

ד משנה: אֵין הָעֵדִים זוֹמְמִים נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיִּגָּמֵר הַדִּין שֶׁהֲרֵי הַצְּדוּקִין אוֹמְרִים עַד שֶׁיֵּהָרֵג שֶׁנֶּאֱמַר נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ. אָמְרוּ לָהֶן חֲכָמִים וַהֲלֹא כְבָר נֶאֱמַר וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וַהֲרֵי אָחִיו קַיִּים. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ. יָכוֹל מִשֶּׁקִּבְּלוּ עֵדוּתָן יֵיהָרְגוּ תַּלְמוּד לוֹמַר נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ הָא אֵינָן נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיִּגָּמֵר הַדִּין:

הלכה: אֵין הָעֵדִים הַזּוֹמְמִין. אָמַר רִבִּי זְעִירָה. הָדָא אָמְרָה. עֵד זוֹמֵם אֵינוֹ נִפְסָל בְּבֵית דִּין אֶלָּא מֵעַצְמוֹ הוּא נִפְסָל. פָּתַר לָהּ בְּהַתְרָיָה. וְתַנֵּי כֵן. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים. בִּשְׁתֵּי כִיתֵּי עֵידִיּוֹת וּבִשְׁתֵּי הַתְרָיוֹת. אֲבָל בְּעֵדוּת אַחַת וּבְהַתְרָיָה אַחַת כָּל עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ בָּטְלָה כוּלָּהּ. מָהוּ כָּל עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ בָּטְלָה כוּלָּהּ. הָיוּ עוֹמְדִין וּמְעִידִין עָלָיו בָּעֲשָׂרָה בְנִיסָן שֶׁגָּנַב אֶת הַשּׁוֹר בְּאֶחָד בְּנִיסָן וְטָבַח וּמָכַר בַּחֲמִשָּׁה בְנִיסָן וְהוּזְּמוּ בְּאַחַד עָשָׂר בְּנִיסָן. כָּל עֵדוּת שֶׁהֵעִידוּ מִב׳ בְּנִיסָן עַד חֲמִשָּׁה בְנִיסָן לְמַפְרֵעַ חֲרֵי אֵילּוּ פְסוּלִין. אָמַר רִבִּי בָּא בַּר מָמָל. תִּיפְתָּר בְּמְעִידִין עָלָיו בְּכֶרֶךְ אֶחָד וְלֵית שְׁמַע מִינָּהּ כְּלוּם. וְתַנֵּי כֵן. הָיוּ הֵן הָרִאשׁוֹנִים וְהֵן הָאַחֲרוֹנִים. הוּזְּמוּ בָרִאשׁוֹנָה אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. בַּשְּׁנִייָה חֲרֵי הִיא לוֹ עֵדוּת אַחַת. בַּשְּׁלִישִׁית חֲרֵי הִיא לוֹ כִּשְׁתֵּי עֵדִיּוֹת. וְהֵיכִי. אִם בְּמְעִידִין עָלָיו בְּכֶרֶךְ אֶחָד לֵית שְׁמַע מִינָּהּ כְּלוּם. לֹא אַתְיָא אֶלָּא עַל יְדֵי עֵדִיּוֹת סָגִין. אָמַר רִבִּי זְעִירָא. הָדָא אָמְרָה. עֵד זוֹמֵם אֵינוֹ נִפְסָל בְּבֵית דִּין אֶלָּא מֵעַצְמוֹ הוּא נִפְסָל.

ה משנה: עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת אִם מִתְקַיֶּמֶת הָעֵדוּת בִּשְׁנַיִם לָמָּה פָרַט הַכָּתוּב בִּשְׁלֹשָׁה אֶלָּא לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לִשְׁנַיִם. מַה שְׁלֹשָׁה מַזִּימִין אֶת הַשְּׁנַיִם אַף הַשְּׁנַיִם יָזוֹמוּ הַשְּׁלֹשָׁה. וּמְנַיִין אֲפִילּוּ מֵאָה תַּלְמוּד לוֹמַר עֵדִים. רִבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מַה שְׁנַיִם אֵינָן נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶן זוֹמְמִין אַף שְׁלֹשָׁה אֵינָן נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיְּהוּ שְׁלָשְׁתָּן זוֹמְמִין. וּמְנַיִין אֲפִילּוּ מֵאָה תַּלְמוּד לוֹמַר עֵדִים. רִבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר לֹא בָא הַשְּׁלִישִׁי אֶלָּא לְהַחְמִיר עָלָיו וְלַעֲשׂוֹת דִּינוֹ כַּיּוֹצֵא בָאֵילּוּ. אִם כֵּן עָנַשׁ הַכָּתוּב לַנִּיטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבֵירָה כְּעוֹבְרֵי עֲבֵירָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה יְשַׁלֵּם שָׁכָר לַנִּיטְפָּל לְעוֹשֶׂה מִצְוָה כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה: מַה שְׁנַיִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָסוּל עֵדוּתָן בְּטֵילָה אַף שְׁלֹשָׁה נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָסוּל עֵדוּתָן בְּטֵילָה. וּמְנַיִין אֲפִילּוּ מֵאָה תַּלְמוּד לוֹמַר עֵדִים. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת אֲבָל בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת תִּתְקַיֵּים הָעֵדוּת בַּשְּׁאָר. רִבִּי אוֹמֵר אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נְפָשׁוֹת בִּזְמַן שֶׁהִיתְרוּ בָהֶן. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁלֹּא הִתְרוּ בָהֶן מַה יַּעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחִין שֶׁרָאוּ בְּאֶחָד שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ:

הלכה: אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים כול׳. יֵאָמֵר דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְאַל יֵאָמֵר דִּינֵי נְפָשׁוֹת. שֶׁאִילּוּ נֶאֱמַר דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְלֹא נֶאֱמַר דִּינֵי נְפָשׁוֹת הָיִיתִי אוֹמֵר. דִּינֵי מָמוֹנוֹת הַקַּלִּים שְׁלֹשָׁה מְזַמְּמִין אֶת הַשְּׁנַיִם וּשְׁנַיִם אֵין מְזַמְּמִין אֶת הַשְּׁלֹשָׁה. מְנַיִין אֲפִילּוּ מֵאָה. תַּלְמוּד לוֹמַר עֵדִים. אוֹ אֵילּוּ נֶאֱמַר דִּינֵי נְפָשׁוֹת וְלֹא נֶאֱמַר דִּינֵי מָמוֹנוֹת הָיִיתִי אוֹמֵר. דִּינֵי נְפָשׁוֹת הַחֲמוּרִין שְׁנַיִם מְזַמְּמִין אֶת הַשְּׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה אֵינָן מְזַמְּמִין אֶת הַשְּׁנַיִם. מְנַיִין אֲפִילּוּ הֵן מֵאָה. תַּלְמוּד לוֹמַר עֵדִים.

ו משנה: הָיוּ שְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ מֵחַלּוֹן זֶה וּשְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ מֵחַלּוֹן זֶה וְאֶחָד מַתְרֶה בּוֹ בְּאֶמְצַע בִּזְמַן שֶׁמִּקְצָתָן רוֹאִין אֵילּוּ אֶת אֵילּוּ הֲרֵי אֵילּוּ עֵדוּת אַחַת וְאִם לָאו הֲרֵי אֵילּוּ שְׁתֵּי עֵדִיּוֹת. לְפִיכָךְ אִם נִמְצֵאת אַחַת מֵהֶן זוֹמֶמֶת הוּא וָהֵן נֶהֱרָגִין וְהַשְּׁנַיִם פְּטוּרָה.

הלכה: הָיוּ שְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ כול׳. אָמַר רִבִּי יִרְמְיָה. חֲמִי הֵיךְ תַּנִּינָן הָכָא. הָיוּ שְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ מֵחַלּוֹן זֶה וּשְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ מֵחַלּוֹן זֶה וְאֶחָד מַתְרֶה בּוֹ בְּאֶמְצַע. בִּזְמַן שֶׁמִּקְצָתָן רוֹאִין אֵילּוּ אֶת אֵילּוּ הֲרֵי אֵילּוּ עֵדוּת אַחַת וְאִם לָאו הֲרֵי אֵילּוּ שְׁתֵּי עֵדִיּוֹת. הָא אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה לֹא בְדָא. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי. תַּנִּינָן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה לֹא בְדָא. תַּנִּינָן הָכָא מַה דְלֹא תַנִּינָן בְּכָל סַנְהֶדְרִין. הוּא וָהֵן נֶהֱרָגִין וְהַשְּׁנַיִם פְּטוּרָה.

ז משנה: רִבִּי יוֹסֵי בֵּי רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לְעוֹלָם אֵינוֹ נֶהֱרָג עַד שֶׁיִּהוּ שְׁנֵי עֵדָיו מַתְרִין בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים. דָּבָר אַחֵר עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים שֶׁלֹּא תְהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן׃

הלכה: רִבִּי יוֹסֵי בֵּי רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כול׳. תַּנֵּי רִבִּי הוֹשַׁעְיָה. הַפָּסוּק הַזֶּה אָמוּר בִּשְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים. כְּי יָקוּם עֵד חָמָס בְּאִישׁ. עֵד זוֹמֵם שֶׁהוּא עוֹנֶה בְּאִישׁ. לַעֲנוֹת בּוֹ. לֹא בְעֵידוּתוֹ. עֵדִים זוֹמְמִין מָהוּ שֶׁיְּהוּ צְרִיכִין לְקַבֵּל הַתְרָיָיה. רִבִּי יִצְחָק בַּר טָבְלַיי בְּשֵׁם רִבִּי לָעְזָר. עֵדִים זוֹמְמִין אֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל הַתְרָיָיה. אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ. לֹא חַיְישׁוּן לוֹן. אָמַר רִבִּי יַעֲקֹב בַּר דַּסַּי. וְאִית נְכוֹלִין סַגִּין מָאן אִילֵּין חַמְיָין חַבְרַיהוֹן נַפְקִין מִיקְטָלָה וְלָא אָמְרִין כְּלוּם.

מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ כול׳. כְּתַב כָּל נְכָסָיו לִשְׁנֵי בְנֵי אָדָם כְּאַחַת הָיוּ הָעֵדִים כְּשֵׁירִין לָזֶה וּפְסוּלִין לָזֶה. רִבִּי הִילָא אָמַר. אִתְפַּלְגוֹן רִבִּי יוֹחָנָן וְרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. חַד אָמַר. מֵאַחַר שֶׁהֵן פְּסוּלִין לָזֶה פְּסוּלִין לָזֶה. וְחָרָנָה אָמַר. כְּשֵׁירִין לָזֶה וּפְסוּלִין לָזֶה. רִבִּי מָנָא לֹא מְפָרֵשׁ. רִבִּי אָבוּן מְפָרֵשׁ. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. מֵאַחַר שֶׁהֵן פְּסוּלִין לָזֶה פְּסוּלִין לָזֶה. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר. כְּשֵׁירִין לָזֶה וּפְסוּלִין לָזֶה. אָמַר רִבִּי לָעְזָר. מַתְנִיתָא מְסַיְיעָה לְרִבִּי יוֹחָנָן. מַה הַשְּׁנַיִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָסוּל עֵדוּתָן בְּטֵילָה אַף הַשְּׁלֹשָׁה נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָסוּל עֵדוּתָן בְּטֵילָה. מְנַיִין אֲפִילּוּ מֵאָה תַּלְמוּד לוֹמַר עֵדִים. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא אָמַר. אִתְפַּלְגוֹן רִבִּי חֲנִינָה חֲבֵרוֹן דְּרַבָּנִין וְרַבָּנִין. חַד אָמַר. יֵאוּת אָמַר רִבִּי לָעְזָר. וְחָרָנָה אָמַר. לֹא אָמַר רִבִּי לָעְזָר יֵאוּת. מָאן דְּאָמַר. יֵאוּת אָמַר רִבִּי לָעְזָר. נַעֲשֵׂית כְּעֵידוּת אַחַת וּכְהַתְרָיָיה אַחַת. וְכָל עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ בָּטְלָה כוּלָּהּ. מָאן דְּאָמַר. לֹא אָמַר רִבִּי לָעְזָר יֵאוּת. נַעֲשֵׂית כִּשְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים כְּשֵׁירִין לָזֶה וּפְסוּלִין לָזֶה.

ח משנה: מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וּבָרַח וּבָא לִפְנֵי אוֹתוֹ בֵּית דִּין אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ. כָּל מָקוֹם שֶׁיַּעַמְדוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵידָיו הֲרֵי זֶה יֵיהָרֵג. סַנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ. סַנְהֶדְרִין הַהוֹרֶגֶת אֶחָד בַּשָּׁבוּעַ נִקְרֵאת חַבְלָנִית. רַבִּי לָעְזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר אֶחָד לְשִׁבְעִים שָׁנָה. רִבִּי טַרְפוֹן וְרִבִּי עֲקִיבָה אוֹמְרִים אִילּוּ הָיִינוּ בְּסַנְהֶדְרִין לֹא נֶהֱרַג בָּהּ אָדָם מֵעוֹלָם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אַף הֵן מַרְבִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים בְּיִשְׂרָאֵל׃

הלכה: סַנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ כול׳. סַנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ. דִּכְתִיב וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחוּקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם. וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר שׁוֹפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ. בְּעָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא שֶׁבְּעָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיבִין דַּיָּנִים בְּכָל עִיר וָעִיר וּבְחוּצָה לָאָרֶץ מוֹשִׁיבִין אוֹתָן פְּלָכִים פְּלָכִים. תַּנֵּי. רִבִּי דוֹסְתַּי בֵּירִבִּי יַנַּאי אוֹמֵר. מִצְוָה לְכָל שֵׁבֶט שֶׁיְּהֵא דָן אֶת שִׁבְטוֹ. דִּכְתִיב שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ.

תַּנֵּי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. מְחוּיְיבֵי מִיתוֹת שֶׁבָּרְחוּ מִן הָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ מֵמִיתִין אוֹתָן מִיָּד. בָּרְחוּ מֵחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ אֵין מֵמִיתִין אוֹתָן מִיָּד אֶלָּא דָנִין אוֹתָן כַּתְּחִילָּה.

פרק ב

א משנה: אֵילּוּ הֵן הַגּוֹלִין הַהוֹרֵג נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה. הָיָה מְעַגֵּל בַּמַּעְגֵּלָה וְנָפְלָה עָלָיו וַהֲרָגַתּוּ הָיָה מְשַׁלֵּשׁ בֶּחָבִית וְנָפְלָה עָלָיו וַהֲרָגַתּוּ הָיָה יוֹרֵד בַּסּוּלָּם וְנָפַל עָלָיו וַהֲרָגוֹ הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה. אֲבָל אִם הָיָה מוֹשֵׁךְ בַּמַּעְגֵּלָה וְנָפְלָה עָלָיו וַהֲרָגַתּוּ הָיָה דוֹלֶה בֶּחָבִית וְנִפְסַק הַחֶבֶל וְנָפְלָה עָלָיו וַהֲרָגַתּוּ הָיָה עוֹלֶה בַּסּוּלָּם וְנָפַל עָלָיו וַהֲרָגוֹ הֲרֵי זֶה אֵינוֹ גּוֹלֶה. זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁבְּדֶרֶךְ הוֹרָדָתוֹ גּוֹלֶה וְשֶׁלֹּא בְדֶרֶךְ הוֹרָדָתוֹ אֵינוֹ גּוֹלֶה.

הלכה: אֵילּוּ הֵן הַגּוֹלִין כול׳. רִבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּפִּיל אֶת כָּל הַחֶבֶל. רִבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּתִּיר אֶת כָּל הַמַּחֲלָצוֹן. מַאי דָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בִּפְסִיקַת הַחֶבֶל. מַה דָמַר רִבִּי יְהוּדָה בִּשְׁמִיטַת הַמַּחֲלָצוֹן.

רִבִּי יִרְמְיָה בְעָא קוֹמֵי רִבִּי אַבָּהוּ. הָיָה מְעַגֵּל בַּמַּעְגֵּלָה כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ וְהוֹצִיא הֲלָהּ אֶת רֹאשׁוֹ וְהִטִּיחָה לוֹ. אָמַר לֵיהּ. הֵיא עֲלָיֶיהָ הִיא יְרִידָה. רִבִּי יִרְמְיָה בְעָא קוֹמֵי רִבִּי אַבָּהוּ. הָיָה מְעַגֵּיל בַּמַּעְגֵּילָה כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ וְהוֹשִׁיט הַתִּינוֹק אֶת יָדוֹ וּרְצָצָהּ. אָמַר לֵיהּ. אַטְרַחְתְּ בָּהּ. הֵיא עֲלָיֶיהָ הִיא יְרִידָה.

ב משנה: נִשְׁמַט הַבַּרְזֶל מִקַּתּוֹ וְהָרַג רִבִּי אוֹמֵר אֵינוֹ גּוֹלֶה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים גּוֹלֶה. מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ רִבִּי אוֹמֵר גּוֹלֶה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ גּוֹלֶה׃

הלכה: נִשְׁמַט הַבַּרְזֶל מִקַּתּוֹ כול׳. מַה טַעֲמָא דְרִבִּי נֶאֱמַר כָּאן נְשִׁילָה וְנֶאֱמַר לְהַלָּן כִּי יִשַּׁל זֵיתֶךָ. מַה נְשִׁילָה שֶׁנֶּאֱמְרָה לְהַלָּן נְשִׁירָה אַף כָּאן נְשִׁירָה. מַה טַעֲמוֹן דְּרַבָּנִין. נֶאֱמַר כָּאן נְשִׁילָה וְנֶאֱמַר לְהַלָּן וְנָשַׁל יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפָּנֶיךָ וגו׳. מַה נְשִׁילָה שֶׁנֶּאֱמְרָה לְהַלָּן מַכָּה אַף כָּאן מַכָּה.

ג משנה: זָרַק אֶת הָאֶבֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהָרג חֵרֵי זֶה גּוֹלֶה. רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר אִם מִשֶּׁיָּצְאת הָאֶבֶן מִיָּדוֹ וְהוֹצִיא הַלָּה אֶת רֹאשׁוֹ וְקִיבְּלָהּ חֵרֵי זֶה פָּטוּר.

הלכה: זָרַק אֶת הָאֶבֶן כול׳. תַּנֵּי רִבִּי לִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וּמָצָא. שֶׁיְּהֵא מָצוּי לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא הוֹרְגוֹ. וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְזָרוֹק אֶת הָאֶבֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בּוּן. תִּיפְתַּר שֶׁהָיָה כּוֹתְלוֹ גוֹהֶא.

ד משנה: זָרַק אֶת הָאֶבֶן לַחֲצֵירוֹ וְהָרג אִם יֵשׁ רְשׁוּת לַנִּיזָּק לִיכָּנֵס לְשָׁם גּוֹלֶה. וְאִם לָאו אֵינוֹ גוֹלֶה. שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר. מָה הַיַּעַר רְשׁוּת לַנִּיזָּק וְלַמַּזִּיק לִיכָּנֵס לְשָׁם. יָצָא חָצֵר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאֵין רְשׁוּת לַנִּיזָּק וְלַמַּזִּיק לִיכָּנֵס לְשָׁם. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר מַה חֲטָבַת עֵצִים רְשׁוּת. יָצָא הָאָב הַמַּכֶּה אֶת בְּנוֹ וְהָרַב הָרוֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין׃

הלכה: זָרַק אֶת הָאֶבֶן לַחֲבִירוֹ כול׳. אָמַר רִבִּי יַנַּאי טַבָּח שֶׁהוּא מְקַצֵּב וְהִיכָּה בֵּין מִלְמַעֲלָה בֵּין מִלְמַטָּה גּוֹלֶה. וְאַתְיָיא כַּיי דָּמַר רִבִּי הוּנָא. טַבָּח שֶׁהוּא מְקַצֵּב וְהִכָּה לְפָנָיו לְמַטָּן גּוּלָּה לְמַעֲלָן אֵינוֹ גוֹלֶה. לְאַחֲרָיו לְמַטָּן גּוֹלֶה לְמַטָּן אֵינוֹ גוֹלֶה. אָמַר רִבִּי יִצְחָק. כָּל מִילָּה וּמִילָּה לְדַעְתֵּיהּ. יָשַׁב לוֹ עַל גַּבֵּי מִיטָּה בַּיּוֹם וְאֵין דֶּרֶךְ הַתִּינוֹק לִינָּתֵן עַל גַּבֵּי מִיטָּה בַּיּוֹם גּוֹלֶה. בַּלַּיְלָה וְדֶרֶךְ הַתִּינוֹק הַנָּתוּן עַל גַּבֵּי מִיטָּה בַּלַּיְלָה אֵינוֹ גוֹלֶה. יָשַׁב לוֹ עַל גַּבֵּי עֲרִיסָה בַּיּוֹם וְדֶרֶךְ הַתִּינוֹק לִינָּתֵן עַל גַּבֵּי עֲרִיסָה בַּיּוֹם אֵינוֹ גוֹלֶה. בַּלַּיְלָה וְאֵין דֶּרֶךְ הַתִּינוֹק לִינָּתֵן עַל גַּבֵּי עֲרִיסָה בַּלַּיְלָה גּוֹלֶה.

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה. הָיָה עוֹמֵד וּמְבַקֵּעַ עֵצִים בַּחֲצֵירוֹ וְנִכְנַס הַפּוֹעֵל לִיטוֹל שְׂכָרוֹ נִתְזָה הַבְּקִעַת עָלָיו וְהִזִּיקַתּוּ חַיָּיב. וְאִם מֵת אֵינוֹ גוֹלֶה. שֶׁאֵינוֹ כְּיַעַר. תַּנֵּי רִבִּי חֲנִינָה פָּטוּר. וְלֹא פְלִיגִין. מַה דָּמַר רִבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה. בְּשֶׁלֹּא רָאוּ אוֹתוֹ. וּמַה דְתַנֵּי רִבִּי חִיָּיה. בְּשֶׁרָאוּ אוֹתוֹ. אִם בְּשֶׁלֹּא רָאוּ אוֹתוֹ כֵּינָן שֶׁאָמַר לוֹ הִיכָּנֵס חַיָּיב. תַּנֵּי רִבִּי חִיָּיה. פָּטוּר. כֵּינָן שֶׁאָמַר לוֹ הִיכָּנֵס צָרִיךְ לְשַׁמֵּר אֶת עַצְמוֹ. וְאִית דְּבָעֵי מֵימַר. כֵּינָן שֶׁאָמַר לוֹ הִיכָּנֵס נַעֲשֵׂית כַּחֲצַר שׁוּתָּפִין. רִבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. הַשּׁוּתָּפִין קוֹנִין זֶה מִזֶּה בְּחָצֵר. וּמַמְחִין זֶה עַל יְדֵי זֶה בְּחָצֵר. וְחַיָּיבִין זֶה בְּנִיזְקֵי זֶה. וְלֹא כֵן אָמַר רַב. מְמַלֵּא אֶת כָּל רְשׁוּת הָרַבִּים. וְזוֹ אֵינָהּ מְמַלְּאָה אֶת כָּל רְשׁוּת הָרַבִּים. מִכֵּינָן שֶׁדַּרְכָּן לְהַלֵּךְ בְּחָצֵר כְּמִי שֶׁהִיא מְמַלֵּא אֶת כָּל הֶחָצֵר.

ה משנה: הָאָב גּוֹלֶה עַל יְדֵי בְּנוֹ וְהַבֵּן עַל יְדֵי הָאָב. הַכֹּל גּוֹלִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל גּוֹלִים עַל יְדֵיהֶם חוּץ מֵעַל יְדֵי גֵּר תּוֹשָׁב. וְגֵר תּוֹשָׁב גּוֹלֶה עַל יְדֵי גֵּר תּוֹשָׁב. הַסּוּמָא אֵינוֹ גוֹלֶה דִּבְרֵי רִבִּי יְהוּדָה. רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר גּוֹלֶה. הַשּׁוֹנֵא אֵינוֹ גוֹלֶה. רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הַשּׁוֹנֵא נֶהֱרָג מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְמוּעָד. רִבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר יֵשׁ שׁוֹנֵא גּוֹלֶה וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ גוֹלֶה. כֹּל שֶׁהוּא יָכוֹל לוֹמַר לָדַעַת הָרַג אֵינוֹ גוֹלֶה. וְשֶׁלֹּא לָדַעַת הָרַג חֵרֵי זֶה גּוֹלֶה׃

הלכה: הָאָב גּוֹלֶה עַל יְדֵי הַבֵּן כול׳. אָמַר רִבִּי זְעוּרָא. תַּנָּא רִבִּי שִׁילָּא בַּר בִּינָה. כִּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר גּוֹאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הָרוֹצֵחַ. חֵרֵי מִי שֶׁהִכָּה אֶת בְּנוֹ אֵין בְּנוֹ הַשֵּׁינִי נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהָמִית אֶת אָבִיו. אֲבָל אָח שֶׁהִכָּה אֶת אָחִיו אָחִיו הַשֵּׁינִי נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהָמִית אֶת אָבִיו. תַּנֵּי רִבִּי לִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. כִּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר גּוֹאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הָרוֹצֵחַ. חֵרֵי מִי שֶׁהִכָּה אֶת בְּנוֹ בְּנוֹ הַשֵּׁינִי נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהָמִית אֶת אָבִיו. אֲבָל אָח שֶׁהִכָּה אָחִיו אֵין אָחִיו הַשֵּׁינִי נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהָמִית אֶת אָחִיו. וּמְנַיִין אֲפִילּוּ אָמַר. שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהַקְבִּילוֹ. תַּלְמוּד לוֹמַר בְּפִגְעוֹ בוֹ הוּא יְמִיתֶינּוּ.

וְהַסּוּמָא. אָמַר רִבִּי בָּא. מָאן תַּנָּא סוּמָא. רִבִּי יוּדָה. דְּרִבִּי יוּדָה פּוֹטְרוֹ מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. דְּתַנִּינָן תַּמָּן. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר. כֹּל שֶׁלֹּא רָאָה מְאוֹרוֹת מִיָּמָיו לֹא יִפְרוֹשׁ אֶת שְׁמַע. הָא אִם רָאָה פּוֹרֵשׁ. וּשְׁנֵיהֶן מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ. בְּלֹא רְאוֹת. רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר. לְרַבּוֹת אֶת הַסּוּמָא. רִבִּי יוּדָה אוֹמֵר. פָּרָט לַסּוּמָא. מִחְלָפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרִבִּי מֵאִיר. תַּמָּן הוּא אָמַר פָּרָט וָכָא הוּא אָמַר לְרַבּוֹת. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרִבִּי הִלֵּל. בְּיוֹשֵׁב בְּבֵית אָפֵל הִיא מַתְנִיתָא. כָּךְ אָנוּ אוֹמְרִים. הַיּוֹשֵׁב בְּבֵית אָפֵל לֹא יִפְרוֹשׁ אֶת שְׁמַע. בְּרַם הָכָא בְּלֹא רְאוֹת לְרַבּוֹת אֶת הַסּוּמָא. מַה מְקַיְימִין רַבָּנִין בְּלֹא רְאוֹת. לְהָבִיא אֶת הַמַּכֶּה בַּלַּיְלָה.

ו משנה: לְאֵיכָן גּוֹלִין לְעָרֵי מִקְלָט. לְשָׁלֹשׁ שֶׁבְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּלְשָׁלֹשׁ שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁנֶּאֱמַר אֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְגוֹ׳. עַד שֶׁלֹּא נִבְחֲרוּ שָׁלֹשׁ שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ שָׁלֹשׁ שֶׁבְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן קוֹלְטוֹת שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה. עַד שֶׁיִּהְיוּ שִׁשָּׁתָן קוֹלְטוֹת כְּאַחַת׃ וּמְכוּוָּנוֹת לָהֶן דְּרָכִים מִזֶּה לָזֶה שֶׁנֶּאֱמַר תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ. וּמוֹסְרִין לָהֶן שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ בַדֶּרֶךְ וְיַדַּבְּרוּ אֲלָיו. רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אַף הוּא מְדַבֵּר עַל יְדֵי עַצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְזֶה דְּבַר הָרוֹצֵחַ׃ רִבִּי יוֹסֵי בֵּי רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בַּתְּחִלָּה אֶחָד מֵזִיד מַקְדִּימִין לְעָרֵי מִקְלָט וּבֵית דִּין שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַייֵב מִיתָה הֶרְגוּהוּ וְשֶׁלֹּא נִתְחַייֵב מִיתָה פְּטָרוּהוּ וְשֶׁנִּתְחַייֵב גָּלוּת מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ. אֶחָד מְשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶחָד הַמְרוּבֶּה בִּבְגָדִים וְאֶחָד שֶׁעָבַר מִמִּשְׁיחָתוֹ. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מִשּׁוּחַ מִלְחָמָה מַחֲזִיר אֶת הָרוֹצֵחַ. לְפִיכָךְ אִימּוֹתֵיהֶן שֶׁל כֹּהֲנִים מְסַפְּקוֹת לָהֶן מִחְיָיה וּכְסוּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְּלוּ עַל בְּנֵיהֶן שֶׁיְּמוּתוּ. נִגְמַר דִּינוֹ וּמֵת כֹּהֵן גָּדוֹל חֵרֵי זֶה אֵינוֹ גוֹלֶה. אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל וּמִינּוּ אַחֵר תַּחְתָּיו וּלְאַחַר מִיכֵּן נִגְמַר דִּינוֹ חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שֵׁנִי׃ נִגְמַר דִּינוֹ בְּלֹא כֹהֵן גָּדוֹל הַהוֹרֵג כֹּהֵן גָּדוֹל וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם. וְאֵינוֹ יוֹצֵא לֹא לְעֵדוּת מִצְוָה וְלֹא לְעֵדוּת מָמוֹן וְלֹא לְעֵדוּת נְפָשׁוֹת וַאֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לוֹ וַאֲפִילּוּ שַׁר צָבָא יִשְׂרָאֵל כְּיוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר

שָׁמָּה. שָׁם תְּהֵא דִּירָתוֹ וְשָׁם תְּהֵא מִיתָתוֹ וְשָׁם תְּהֵא קְבוּרָתוֹ כֵּיצַד שֶׁהָעִיר קוֹלֶטֶת כָּךְ תְּחוּמָהּ קוֹלֵט. רוֹצֵחַ שֶׁיָּצָא חוּץ לִתְחוּם וּמְצָאוֹ גוֹאֵל הַדָּם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר מִצְוָה בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם וּרְשׁוּת בְּיַד כָּל אָדָם. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר רְשׁוּת בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם וְכָל אָדָם אֵין חַיָּבִין עָלָיו. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְנוֹפוֹ נוֹטֶה חוּץ לַתְּחוּם אוֹ עוֹמֵד חוּץ לַתְּחוּם וְנוֹפוֹ נוֹטֶה בְתוֹךְ הַתְּחוּם הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנּוֹף. הָרַג בְּאוֹתָהּ הָעִיר גּוֹלֶה מִשְׁכּוּנָה לִשְׁכוּנָה. וּבֶן לֵוִי גּוֹלֶה מֵעִיר לְעִיר: כַּיּוֹצֵא בוֹ רוֹצֵחַ שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט וְרָצוּ אַנְשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ יֹאמַר לָהֶם רוֹצֵחַ אָנִי. אָמְרוּ לוֹ אַף עַל פִּי כֵן יְקַבֵּל מֵהֶן שֶׁנֶּאֱמַר וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ.

הלכה: לְאֵיכָן גּוֹלִין כול׳. שָׁלֹשׁ עֲיָרוֹת הִפְרִישׁ מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. וּמִשֶּׁבָּאוּ לָאָרֶץ הִפְרִישׁוּ עוֹד שָׁלֹשׁ. אֵילּוּ וְאֵילּוּ לֹא הָיוּ קוֹלְטוֹת עַד שֶׁכִּיבְּשׁוּ וְחִילְּקוּ. כֵּינָן שֶׁכִּיבְּשׁוּ וְחִילְּקוּ נִתְחַיְּבָה הָאָרֶץ בַּשְּׁמִיטִין וּבַיּוֹבֵלוֹת וְהָיוּ אֵילּוּ וְאֵילּוּ קוֹלְטוֹת. שָׁלֹשׁ עָרִים שֶׁהִפְרִישׁוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ מְכוּוָּנוֹת כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עָרִים שֶׁהִפְרִישׁ מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן כִּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁלְּכֶרֶם. אֶת חֶבְרוֹן בִּיהוּדָה כְּנֶגֶד בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר. וְאֶת שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרַיִם כְּנֶגֶד רָאמוֹת בַּגִּלְעָד. אֶת קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל כְּנֶגֶד גּוֹלָן בַּבָּשָׁן. עַד שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוּ שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרַיִם לֹא הָיְתָה קוֹלֶטֶת. הִפְרִישׁוּ קִרְיַת יְעָרִים תַּחְתֶּיהָ עַד שֶׁכִּיבְּשׁוּ אֶת שְׁכֶם. עַד שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוּ קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל לֹא הָיְתָה קוֹלֶטֶת. הִפְרִישׁ גַּמְלָה תַּחְתֶּיהָ עַד שֶׁכִּיבְּשׁוּ אֶת קֶדֶשׁ.

וְשִׁלַּשְׁתָּ. שֶׁיְּהוּ מְשׁוּלָּשׁוֹת. כְּדֵי שֶׁתְּהֵא מֵחֶבְרוֹן לִיהוּדָה כְּמֵחֶבְרוֹן לִשְׁכֶם וּמֵחֶבְרוֹן לִשְׁכֶם כְּמִשְׁכֶם לְקֶדֶשׁ.

נָפְלָה אַחַת מֵהֶן בּוֹנִין אוֹתָהּ מֵאוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט. וּמְנַיִין אַף בִּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבָטִים. תַּלְמוּד לוֹמַר שֵׁשׁ. שֶׁיְּהוּ מְכוּוָּנוֹת וְקוֹלְטוֹת כָּרִאשׁוֹנוֹת.

הֶעָרִים הַלֵּילוּ אֵין בּוֹנִין אוֹתָם לֹא כְרָכִים גְּדוֹלִים וְלֹא עֲיָרוֹת קְטַנּוֹת אֶלָּא בֵּינוֹנִיּוֹת. אֵין בּוֹנִין אוֹתָהּ אֶלָּא עַל הַשּׁוּק. אִם אֵין שָׁם שׁוּק עוֹשִׂין לְשָׁם שׁוּק. אֵין בּוֹנִין אוֹתָם אֶלָּא עַל הַמַּיִם. אִם אֵין שָׁם מַיִם מְבִיאִין לְשָׁם מַיִם. נִתְמָעֲטוּ דִּיוּרֵיהֶן מְבִיאִין אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן. אִם אֵין שָׁם אוֹכְלוֹסִין מְבִיאִין לְשָׁם כֹּהֲנִים לְווִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִים.

אֵין עוֹשִׂין בְּתוֹכָן לֹא בֵּית הַבַּד וְלֹא בֵּית הַבְּצִירָה. דִּבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. אֵין מַפְשִׁילִין בְּתוֹכָן חֲבָלִים. וְאֵין עוֹשִׂין בְּתוֹכָן כְּלֵי זְכוּכִית בִּשְׁבִיל לְהַרְגִּיל אֶת הֶרֶגֶל לְשָׁם.

רַבִּי יוֹחָנָן שָׁלַח לְרַבָּנִין דְּתַמָּן. תַּרְתֵּין מִילִּין אַתּוּן אָמְרִין בְּשֵׁם רַב וְלֵית אִינּוּן כֵּן. אַתּוּן אָמְרִין בְּשֵׁם רַב. יְפַת תּוֹאַר לֹא הִתִּירוּ בָהּ אֶלָּא בְּעִילָה רִאשׁוֹנָה בִּלְבַד. וַאֲנִי אוֹמֵר. לֹא בְעִילָה רִאשׁוֹנָה וְלֹא בְעִילָה אַחֲרוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים. וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ. אַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים.

וְאַתּוּן אָמְרִין בְּשֵׁם רַב. סָבוּר הָיָה יוֹאָב שֶׁקַּרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ קוֹלְטוֹת וְאֵינוֹ קוֹלֵט אֶלָּא גַּגּוֹ. שֶׁל שִׁילוֹ קוֹלֵט. וְשֶׁלְּבֵית הָעוֹלָמִים אֵינוֹ קוֹלֵט. וַאֲנִי אוֹמֵר. לֹא מִזְבֵּחַ קוֹלֵט וְלֹא גַּגּוֹ קוֹלֵט לֹא שֶׁל שִׁילוֹ קוֹלֵט וְלֹא שֶׁלְּבֵית הָעוֹלָמִים קוֹלֵט. אֵין לְךָ קוֹלֵט אֶלָּא שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט בִּלְבַד. וְאֶיפְשַׁר יוֹאָב דִּכְתִיב בֵּיהּ תַּחְכְּמוֹנִי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁי הָיָה טוֹעֶה בַּדָּבָר זֶה. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָא. לְסַנְהֶדְרִין בָּרַח. כְּהָדָא דְתַנֵּי. חֲרוּגֵי בֵית דִּין נִכְסֵיהֶן לַיּוֹרְשִׁין. חֲרוּגֵי מַלְכוּת נִכְסֵיהֶן לַמַּלְכוּת. אָמַר יוֹאָב. מוּטָב שֶׁאֵיהָרֵג בְּבֵית דִּין וְיִירָשׁוּנִי בָנַיי וְאַל יַהַרְגֵינִי הַמֶּלֶךְ וְיִירָשֵׁינִי. כַּד שְׁמַע שְׁלֹמֹה כֵּן אָמַר. לְמָמוֹנוֹ אֲנִי צָרִיךְ. מִיָּד וַהֲסֵירוֹתִי דְּמֵי חִנָּם. אֵין מָמוֹנוֹ חִנָּם. וַיִּשְׁלַח בְּיַד בְּנָיָהוּ וַיִּפְגַּע בּוֹ וַיָּמֶת־הֵיהוּ וַיְקַבְּרוּהוּ בְּבֵיתוֹ בַּמִּדְבָּר. וְכִי מִדְבָּר הָיָה בֵּיתוֹ. אֶלָּא לְלַמְּדָךְ שֶׁכֵּינָן שֶׁמֵּת יוֹאָב שַׂר צְבָא יִשְׂרָאֵל נַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל כַּמִּדְבָּר. אֵין תֵּימַר. שֶׁהָיָה בּוּזִּז וּבוֹנֶה לָהֶן דִּימוֹסְיוֹת וּמִרְחָצָאוֹת. שְׁבָח. וְאֵין תֵּימַר. שֶׁהָיָה בּוּזִּז וּמַאֲכִיל חֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם. שְׁבַח שְׁבָחִים. וּמְנַיִין שֶׁהָיְתָה סַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה אֲצָל הַמִּזְבֵּחַ. וְלֹא תַּעֲלֶה בְמַעֲלוֹת עַל מִזְבְּחִי. וּמַה כְתִיב תַּמָּן. וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם.

[נִגְמַר דִּינוֹ וּמֵת כֹּהֵן גָּדוֹל חֲרֵי זֶה אֵינוֹ גוֹלֶה.] תַּנֵּי רַבִּי לִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר. מִקְלָט מִקְלָט כָּתוּב בָּפָרָשַׁת דְּרָכִים. כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָרוֹצֵחַ רוֹאֶה אֶת הַכָּתוּב וְהוֹלֵךְ. אָמַר רַבִּי אָבוּן. כְּמִין יָד הָיְתָה מַרְאָה לָהֶן אֶת הַדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי פִּינְחָס. טוֹב וְיָשָׁר. לָמָּה הוּא טוֹב. שֶׁהוּא יָשָׁר. וְלָמָּה הוּא יָשָׁר. שֶׁהוּא טוֹב. עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ. שֶׁמּוֹרֶה דֶּרֶךְ תְּשׁוּבָה. שָׁאֲלוּ לַחָכְמָה. חוֹטֵא מָהוּ עוֹנְשׁוֹ. אָמְרָה לָהֶם. חַטָּאִים תְּרַדֵּף רָעָה. שָׁאֲלוּ לַנְּבוּאָה. חוֹטֵא מָהוּ עוֹנְשׁוֹ. אָמְרָה לָהֶן. הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת הִיא תָמוּת. שָׁאֲלוּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. חוֹטֵא מָהוּ עוֹנְשׁוֹ. אָמַר לָהֶן. יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ. הֵיינוּ דִּכְתִיב. עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ. יוֹרֶה לַחַטָּאִים דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. כְּתִיב כַּצִּפּוֹר לָנוּד כַּדְּרוֹר לָעוּף כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ.

[נִגְמַר דִּינוֹ בְּלֹא כֹהֵן גָּדוֹל]. וְתֵ֣ מַר אָבֵן. תִּיפְתָּר שֶׁהָיָה עֵת וְעוֹנָה. כַּיי דָּמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חַלַפְתָּא. עִתִּים הֵן לַתְּפִילָה. אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי מִתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ תְּהֵא עֵת רָצוֹן. דִּכְתִיב וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְי עֵת רָצוֹן.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר דִּיבּוּר חִידּוּשׁ מִקְרָא [יֵ֫שׁ] שָׁם. וְהָכְתִיב וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים (כול׳ גרשה) [אֶל נֹחַ וְאֶל בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר. מַה חִידּוּשׁ מִקְרָא יֵ֫שׁ שָׁם. חִידֵּשׁ בּוֹ אָבֶר מִן הַחַי. וְהָא כְתִיב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. מַה חִידּוּשׁ מִקְרָא יֵ֫שׁ שָׁם חִידֵּשׁ בּוֹ אֶת הַמִּילָה. וְהָא כְתִיב דָּבָר שָׁלַח יי בְּיַעֲקֹב וגו׳ מַה חִידּוּשׁ מִקְרָא יֵ֫שׁ שָׁם חִידֵּשׁ בּוֹ אֶת ה{מי}לָה. וְהָא כְתִיב וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְי. מַה חִידּוּשׁ מִקְרָא יֵ֫שׁ שָׁם חִידֵּשׁ בּוֹ קִידּוּשׁ הַשֵּׁם. וְהָא כְתִיב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר. מַה חִידּוּשׁ מִקְרָא יֵ֫שׁ שָׁם. אוֹן תֵּימַר שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט. כְּבָר נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. אֶלָּא אַף הוּא נֶאֱמַר לוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה וְנָס אֶל אַחַת מֵהֶעָרִים הָאֵלֶּה וְעָמַד פֶּ֫תַח וגו׳ וְנָתְנוּ לוֹ מָקוֹם וְיָשַׁב עִמָּם.] מָהוּ וְיָשַׁב עִמָּם. רַבָּנִין דְּקֵיסָרִין בְּשֵׁם רַבִּי שִׁילָה. שֶׁאִם הָיָה תַּלְמִיד חָכָם עוֹשִׂין לוֹ בֵּית וַועַד.

[כְּשֵׁם שֶׁהָעִיר קוֹלֶטֶת כָּךְ הָיָה תְּחוּמָהּ קוֹלֵט.] שָׁלֹשׁ עָרִים הִפְרִישׁ מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. מִשֶּׁבָּאוּ לָאָרֶץ הִפְרִישׁוּ עוֹד שָׁלֹשׁ. וּלְעָתִיד לָבוֹא מַפְרִישִׁין עוֹד שָׁלֹשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ. חֲרֵי ט׳. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר. שָׁלֹשׁ. שָׁלֹשׁ שֶׁלְּשָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ חֲרֵי ט׳. וְעוֹד חֲרֵי י״ב. רִבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר. שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ חֲרֵי ט׳. וְעוֹד חֲרֵי י״ב. עַל הַשָּׁלֹשׁ חֲרֵי ט״ו. כָּתוּב שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם. שֶׁיִּהוּ שִׁשָּׁתָן קוֹלְטוֹת כְּאַחַת. וְתֵ מַר אָכֵן. וַתְיָיא כַּיי דָּמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל [בַּר יַיְנָא] בְּשֵׁם רִבִּי אָחָא. חֲמִשָּׁה דְבָרִים חָסַר מִקְדָּשׁ אַחֲרוֹן מִמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן. דִּכְתִיב עֲלוּ הָהָר וַהֲבֵאתֶם עֵץ וגו׳ עַד וְאֶכְבְּדָה. וְאָכְבְּדָה כָּתוּב חָסֵר ה״א. אֵילוּ ה׳ דְּבָרִים שֶׁחָסַר מִקְדָּשׁ אַחֲרוֹן מִמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן. וְאֵילוּ הֵן. אֵשׁ. אָרוֹן. אוּרִים וְתוּמִים. שֶׁמָּן הַמִּשְׁחָה וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ.

[אֵילֶן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְנוֹפוֹ נוֹטֶה חוּץ לַתְּחוּם.] אָמַר [רִבִּי] אַבַּיי. תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לְפַרְסֵם אֶת עַצְמוֹ. הֵיךְ בַּר נַשׁ דַּחֲכַם חָדָא מֵיכְלָה וְאָזַיל לַאֲתַר וְאִינּוּן מְיַיקְּרִין לֵיהּ כַּד הוּא חֲכַם תְּרִין מֵיכְלָה צָרִיךְ לוֹמַר לוֹן חָדָא מֵיכְלָא אֲנָא חַכִּים. רַב הוּנָא אָמַר. אוֹמֵר בְּשָׁפָה רָפָה וְהַיְמִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל.

מַה טַּעֲמָא דְּרִבִּי יוּדָה. כִּי יֵחַם לְבָבוֹ.

אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ. וְחוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁלַּשְׁלִישִׁי. אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ. צָרְכוּ לַדָּבָר שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי. מַתְנִיתִין לֹא אָמְרָה כֵן. אֶלָּא אֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לוֹ. אֲפִילּוּ שַׂר צָבָא כְּיוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אֵין יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר שָׁמָּה. שָׁם תְּהֵא דִירָתוֹ כול׳.

ז משנה: וּמַעֲלוֹת הָיוּ שָׁכָר לַלְוִיִּם דִּבְרֵי רִבִּי יְהוּדָה. רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר לֹא הָיוּ מַעֲלוֹת לָהֶן שָׁכָר. וְחוֹזֵר לִשְׁרָרָה שֶׁהָיָה בָהּ דִּבְרֵי רִבִּי מֵאִיר. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא הָיָה חוֹזֵר לִשְׁרָרָה שֶׁהָיָה בָהּ׃

הלכה: [מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁכָר לַלְוִיִּם.] תַּנֵּי רִבִּי יוּדָה אוֹמֵר. לְמַחְלוֹקֶת נִיתְנוּ. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. לְבֵית דִּירָה נִיתְנוּ. וַתְיָיא דְּרִבִּי יוֹסֵי כְּרִבִּי יוּדָה. וּדְרִבִּי מֵאִיר כְּדַעְתֵּיהּ. דְּתַנִּינָן. מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁכָר לַלְוִיִּם דִּבְרֵי רִבִּי (מֵאִיר) [יְהוּדָה]. רִבִּי (יְהוּדָה) [מֵאִיר] אוֹמֵר לֹא הָיוּ מַעֲלוֹת שָׁכָר לַלְוִיִּם.

רָבָא בְּשֵׁם רַב יוּדָה רִבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם מַר עוּקְבָא. אֵין מְקַדְּדִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁלַּחֲמִשִּׁים אַמָּה. רִבִּי זֵירָא בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא אוֹמֵר. אֵין מְקַדְּדִין לֹא בְּעֲרֵי הַלְוִיִּם וְלֹא בְּמָקוֹם עֶגְלָה עֲרוּפָה. וַתְיָיא כְּמָאן דְּאָמַר. אֶלֶף אַמָּה מִגְּרָשׁ וְאַלְפַּיִם תְּחוּם שַׁבָּת. בְּרַם כְּמָאן דָּמַר. אֶלֶף מִגְּרָשׁ וְאַלְפַּיִם שָׂדוֹת וּכְרָמִים. כְּלוּם לָמְדוּ לְתְחוּם שַׁבָּת לֹא מִתְּחוּם עָרֵי לְוִיִּים. לְעִיקָּר אֵין מְקַדְּדִין לַטְּפֵילָה מְקַדְּדִין.

וּמָנַיִין שֶׁלֹּא יְהוּ קוֹבְרִין בְּעָרֵי הַלְוִיִּם. רִבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רִבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה. וּמִגְּרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכוּשָׁם וּלְכָל חַיָּתָם. לַחַיִּים נִיתְנוּ וְלֹא לְקִבּוּרָה נִיתְּנוּ.

פרק ג

א משנה: וְאֵילוּ הֵן הַלּוֹקִין הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ וְעַל אֲחוֹת אָבִיו וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו וְעַל אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו וְעַל הַנִּידָּה. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁנֵי שֵׁמוֹת. גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם שֵׁם אֶחָד בִּלְבָד׃

ב משנה: הַטָּמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַקּוֹדֶשׁ וְהַבָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא הָאוֹכֵל חֵלֶב וְדָם וְנוֹתָר וּפִגּוּל וְטָמֵא הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ וְהָאוֹכֵל חָמֵץ בַּפֶּסַח. וְהָאוֹכֵל וְהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְהַמְפַסֵּם אֶת הַשֶּׂמֶן וְהַמְפַסֵּם אֶת הַקְּטוֹרֶת וְהַסָּךְ בְּשֶׂמֶן הַמִּשְׁחָה וְהָאוֹכֵל נְבֵילוֹת וּטְרֵיפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. אָכַל טֶבֶל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִיטְּלוּ תְרוּמָתוֹ וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. כַּמָּה יֹאכַל מִן הַטֶּבֶל וְיִהְיֶה חַיָּב. רִבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר כָּל שֶׁהוּא וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כַּזַּיִת. אָמַר לָהֶן רִבִּי שִׁמְעוֹן אֵין אַתֶּם מוֹדִין לִי בָּאוֹכֵל (נְבֵילָה) [נְמָלָה] כָּל שֶׁהוּא שֶׁהוּא חַיָּב. אָמְרוּ לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא כִּבְרִיָּתָהּ. אָמַר לָהֶן אַף חִיטָּה אַחַת כְּבִרְיָתָהּ׃

ג משנה: הָאוֹכֵל בִּיכּוּרִים עַד שֶׁלֹּא קָרָא עֲלֵיהֶן. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים חוּץ לַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי חוּץ לַחוֹמָה. הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם בַּפֶּסַח טָהוֹר חֲרֵי זֶה לוֹקֶה אַרְבָּעִים. אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא אֵינוֹ לוֹקֶה אַרְבָּעִים׃

ד משנה: הַנּוֹטֵל אֵם עַל הַבָּנִים רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מְשַׁלֵּחַ וְאֵינוֹ לוֹקֶה. זֶה הַכְּלָל כָּל מִצְוָה בִלֹּא תַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם וַעֲשֵׂה אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ׃

ה משנה: הַקּוֹרֵחַ קָרְחָה בְּרֹאשׁוֹ וְהַמַּקִּיף פְּאַת רֹאשׁוֹ וְהַמַּשְׁחִית פְּאַת זְקָנוֹ וְהַשּׂוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֵּת חַיָּב. שָׂרַט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֲמִשָּׁה מֵתִים אוֹ חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. עַל הָרֹאשׁ שְׁתַּיִם אַחַת מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן וְעַל הַזָּקָן שְׁתַּיִם מִכָּאן וּשְׁתַּיִם מִכָּאן וְאַחַת מִלְמָטָה. רִבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר אִם נָטַלָן כּוּלָּן כְּאַחַת אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּטְּלֵנּוּ בַּתַּעַר. רִבִּי לָעְזָר אוֹמֵר אֲפִלּוּ לִקְּטוֹ בַּמַּלְקָט אוֹ בָרְהִיטְנִי חַיָּב׃

ו משנה: הַכּוֹתֵב כְּתוֹבֶת קַעֲקַע כָּתַב וְלֹא קִיעֲקַע קִיעֲקַע וְלֹא כָתַב אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּכְתּוֹב וִיקַעֲקַע בַּדְּיוֹ וּבַכְּחוֹל וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּכְתּוֹב שָׁם הַשֵּׁם שֶׁנֶּאֱמַר וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי ה׳:

ז משנה: נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בַּיַּיִן כָּל הַיּוֹם אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תִּשְׁתֶּה אַל תִּשְׁתֶּה וְהוּא שׁוֹתֶה חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת: הָיָה מִיסַּמֵּא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תִּיסַּמֵּא אַל תִּיסַּמֵּא וְהוּא מִיסַּמֵּא חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת הָיָה מְגַלֵּחַ כָּל הַיּוֹם אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תְּגַלַּח אַל תְּגַלַּח וְהוּא מְגַלֵּחַ חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה לָבוּשׁ בְּכִלְאַיִם כָּל הַיּוֹם אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תִּלְבַּשׁ אַל תִּלְבַּשׁ וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ח משנה: יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אֶחָד וְחַיָּיב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנָה לָאוִין. הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר וְהֵן מוּקְדָּשִׁים בְּכִלְאַיִם בַּכֶּרֶם וּשְׁבִיעִית וְיוֹם טוֹב וְכֹהֵן וְנָזִיר וְאַף בֵּית הַטּוּמְאָה. חוֹנְיָה בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר אַף הַלּוֹבֵשׁ כִּלְאָיִם. אָמְרוּ לוֹ אֵינוֹ הַשֵּׁם. אָמַר לָהֶן אַף לֹא הַנָּזִיר הוּא הַשֵּׁם:

ט משנה: כַּמָּה מַלְקִין אוֹתוֹ. אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת. שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִסְפַּר אַרְבָּעִים. מִנַּיִן שֶׁהוּא סָמוּךְ לְאַרְבָּעִים. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַרְבָּעִים שְׁלֵמוֹת. וְאֵיכָן הוּא לוֹקֶה אֶת הַיְתֵרָה בֵּין כְּתֵיפָיו:

י משנה: אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמַכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. אֲמָדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים. לָקָה מִקְצָת וְאָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אַרְבָּעִים פָּטוּר. אֲמָדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מִשֶּׁלָּקָה אָמְרוּ יָכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים פָּטוּר. עָבַר עֲבֵירָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי לָאוִין אֲמָדוּהוּ אוֹמֶד אֶחָד לוֹקֶה וּפָטוּר. וְאִם לָאו לוֹקֶה וּמִתְרַפֵּא וְחוֹזֵר וְלוֹקֶה:

יא משנה: כֵּיצַד מַלְקִין אוֹתוֹ כּוֹפֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל הָעַמּוּד הֵילָךְ וְהֵילָךְ וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹחֵז בִּבְגָדָיו אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ וְאִם נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ. עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבּוֹ וְהָאֶבֶן נְתוּנָה מֵאֲחוֹרָיו. חַזָּן הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד עָלָיו וּרְצוּעָה שֶׁל עֵגֶל בְּיָדוֹ כְּפוּלָה אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה וּשְׁתֵּי רְצוּעוֹת עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ: יָדָהּ טָפַח וְרָחְבָּהּ טֶפַח וּמַגַּעַת עַל פִּי כְרֵיסוֹ. וּמַכֶּה שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו וּשְׁתֵּי יָדוֹת מֵאֲחוֹרָיו. וְאֵינוֹ מַכֶּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב אֶלָּא מוּטֶה. שֶׁנֶּאֱמַר וְהִפִּילוֹ הַשּׁוֹפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו וגו׳. וְהַמַּכֶּה מַכֶּה בְיָדוֹ אַחַת בְּכָל כֹּחוֹ: וְהַקּוֹרֵא קוֹרֵא אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה וגומ׳. וְהִפְלָא יְיָ אֶת מַכּוֹתְךָ וְגוֹ׳. וְחוֹזֵר לְתִחִלַּת הַמִּקְרָא. וְאִם מֵת תַּחַת יָדוֹ פָּטוּר. הוֹסִיף לוֹ רְצוּעָה אַחַת וָמֵת חֲרֵי זֶה גּוֹלֶה עַל יָדוֹ. נִתְקַלְקֵל בֵּין בְּרִיעֵי בֵּין בַּמַּיִם פָּטוּר. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הָאִישׁ בְּרִיעֵי וְהָאִשָּׁה בַּמַּיִם:

יב משנה: כָּל חַיָּיבֵי כְרִיתוֹת שֶׁלָּקוּ נִפְטְרוּ יְדֵי כְרִיתָתָן שֶׁנֶּאֱמַר וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ. מִשֶּׁלָּקָה חֲרֵי הוּא כְּאָחִיךָ דִּבְרֵי רִבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל. וּמָה אִם הָעוֹבֵר עֲבֵירָה אַחַת נַפְשׁוֹ נִיטְלָה עָלֶיהָ. הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁתִּינָּתֵן לוֹ נַפְשׁוֹ. רִבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִמְּקוֹמוֹ הוּא לָמֵד שֶׁנֶּאֱמַר וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם. וְאוֹמֵר אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם. הָא כָל הַיּוֹשֵׁב וְלֹא עָבַר עֲבֵירָה נוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה. רִבִּי שִׁמְעוֹן בְּרִבִּי אוֹמֵר חֲרֵי הוּא אוֹמֵר רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ. וּמָה אִם הַדָּם שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם חָתָה מִמֶּנּוּ הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ מְקַבֵּל שָׂכָר. גָּזַל וַעֲרָיוֹת שֶׁנַּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוֶּה לָהֶן וּמְחַמְּדָתָן הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיִּזְכֶּה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת:

יג משנה: רִבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֲקַשְׁיָה אוֹמֵר רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

הלכה: [רִבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֲקַשְׁיָה אוֹמֵר רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וגו׳. מִפְּנֵי מַה מְכַנִּים שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְקוֹרִין אוֹתוֹ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָמוֹ וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ. רִבִּי חוּנָה בְשֵׁם רִבִּי אִימִּי כָּתוּב מְעוֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם לוֹמַר שֶׁהוּא מְעוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָמוֹ וְאֵין עוֹלָמוֹ מְעוֹנוֹ. רִבִּי יוֹסֵה בֶּן חַלַפְתָּה אָמַר כָּתוּב וַיֹּאמֶר יְיָ הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי לוֹמַר שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָמוֹ וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ. אָמַר רִבִּי יִצְחָק כְּתִיב יי בָּם סִינַי בַּקֹּדֶשׁ. לָא מִסְתַּבְּרָה אֶלָּא קוֹדֶשׁ בְּסִינַי. לוֹמַר שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָמוֹ וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ. אָמַר רִבִּי יוּדָן לְגֵיבוּר שֶׁהוּא רוֹכֵב עַל הַסּוּס וְכֵילָיו מְשׁוֹפְעִים הֵילַךְ וְהֵילַךְ לֹא שֶׁהַסּוּס סוֹבֵל אֶת הַגִּיבּוֹר אֶלָּא שֶׁהַגִּיבּוֹר הוּא סוֹבֵל אֶת הַסּוּס.

אַמַּר רִבִּי אָחָא כְּתִיב יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ לְמַעַן צִדְקוֹ לְמַעַן צַדֶּקְךָ בְּשָׁבִיל לְזַכּוֹתְךָ אָמַרְתִּיהָ לָךְ.

זכינו להשלים בשלום נזכה ונחיה להשלים ללמד וללמד את כל ש׳ סדרי משנה בשלום אמן

ברוך יי לעולם אמן ואמן ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד]